

del Montsant occidental, entre la Morera de Montsant (Priorat) i la Vilella alta. Oït *la skéga* per JCor., a Margalef.

Variant d'*esclètxa* (DECat III, 525a14 ss.

Esquirol, V. Corcó *Essiu*, V. Nassiu

ESTABLIMENTS, ESTABLES

Establiments, barri als afores de Palma de Mallorca (XII, 120).

Estables, partida a l'E. del terme de Berganui (Alta Ribagorça). Oït *las estábbias* per Xavier Terrado.

Les Estables, partida de muntanya del terme de Prats de Molló, pujant del coll de la Regina cap a Pla-guillem (XXVI, 148.6). Ja es troba documentada en el *Llibre roig de Prats de Molló* fol 85r.

ETIM. Derivats del llatí STABULUM (cf. DECat III, 750b56-58). J. F. C.

ESTAC

Poble del Pallars, i cap de municipi, a la dr. de la N. Pallaresa, a mig camí de Gerri a Sort.

PRON. MOD.: *asták*, a Gerri, 1920, Casac.; id. ²⁵ o *asták*, en el poble, 1958, en l'enq. (XXI, 118-126). El poble és a l'esq. de la vall d'Escós, a mitjana alçada del Pla d'Estac (1578 alt.).

MENCIONS ANT. No en sabem de certa i no figura en el cens de 1359, ni en el llibre de rendes de 1315 ³⁰ (tampoc GGC, 682, ni Cahner, *G. Enc. Cat.*) fins al dicc. de Madoz.

En Miquel i Rossell, en l'índex del *Liber Feud Ma.*, vol identificar-hi un hapax *Estago*, que figura en un pacte indatat, de fi S. XI, pel qual uns Girber i Udalard, fills de Raimundus i Valentia, comtes (de Pallars) fan les paus amb llur pare, a canvi d'un pagament lliurant al poder (bajulia) del Comte «castrum de Rivert --- et illum alodem de *Estago* ---» (I, p. 135, § 27): no havent-hi més notícia local hem de creure ⁴⁰ que era algun alou del te. del castell de Rivert (alou petit i oblidat); res d'això en l'important doc. de Rivert a. 928 (Abadal, *P. i R.*, n.º 134), on se citen llocs que en depenen; i Rivert no sols és més de 20 k. lluny d'Estac, sinó ja d'una altra comarca, i separat per la ⁴⁵ vall del Flamicell, una alta serra i les massisses possessions del mon. de Gerri; ni tan sols a títol d'homònim orientador per al lingüista, ens en podem servir, essent un hapax i en doc. indatat i d'índole extraordinària, potser no genuí (no seria *estago*?).

Tampoc cal pensar, ja per raons lingüístiques, a identificar-hi cap dels llocs anomenats *Stacione* del *Acte C. SdUrg.* de 839: un (ed. PPujol, n.º 45), que és a l'Urgell, està cap a Castellbò i Guils del Cantó; l'altre, del Pallars, però deu tenir raó PPujol (n.º 247) en ⁵⁰ identificar-lo amb la vall cardosensa d'*Estaon* (28 k. NE. d'Estac); les *parochiae Vallis Stacione*, després de les del Berguedà, inicien les pallareses, i va seguit d'Enviny, i un grup de pobles a l'E. i NE. de Sort.

ETIM. Res se n'ha escrit; si no és que en *E. T. C.*, ⁶⁰

deixant-me dur per la inèrcia dels nombrosos noms de pobles pallaresos en *Est-* de clara procedència bascoide, el vaig posar, sense precisions, en la llista de noms pre-romans (I, 283.3, 145.29).

⁵ Era presumpció raonable, que no goso abandonar del tot. Tothom s'ha de sentir impressionat per la llista: els dos *Esterrí*, *Estáis*, *Estana*, *Estavar*, *Estovarre*, *Estèguel*, *Estet*, *Estòs*, sense comptar els més problemàtics o de caràcter pre-romà dubtós (*Estavell*, *-vello*, ¹⁰ *Estavill*, *Estamariu*, *Estavareny*, *Estelareny*, *Estiligin-ti*, *-issinti*).

Quants d'ells s'han explicat, per compostos o derivats del basc *estu/esto* 'clos', 'pleta'. Però és que aquí no tindriem un sufix basc adequat (la desinència *-ko*, ¹⁵ faria *-uko* o bé *-oko*) i tampoc escauria un genitiu per formar un NL de tal sign. originari. En un doc. antic pallarès, posat en el teler per Abadal (*P. i Rbg.* XXI, 120), amb noms no ben coneguts però d'aquesta rodalía, veig junts *Millerés* i *Espinalbo*, de transparent ²⁰ origen fitonímic: em bastà per fer-me pensar si *Estac* podia contenir algun nom de planta, com a 2n. component: qui sap si és el cas d'*Estamariu*, p. ex.; però res no sé en basc que convingués en fonètica: *agin* és arbre (veg. *Age*, supra); però aquí caldria *-cu* no pas *-gi* (ni àdhuc *-gu*, cf. *Pau*, *Fau*). Ni com nom de planta ni en cap sentit, no trobem res d'*aku* en el lèxic basc. Si, tenaçment, cerquem una via com la d'Espot, tampoc s'albira res.¹

En conclusió, cal abandonar la via basca, i en general pre-romana, sense llum ni galivances, que també altres noms pallaresos en *Est-* (*Estaon*, *Estall*, *Estats*, *Enviny*) han trobat una explicació romànica o post-romana. Ja ens hi indueix la xocant constatació de la manca de testimonis antics, quan tants n'hi ha dels importants noms veïns (*Escart*, *Escós*, *Arcalís*, *Sort*, etcètera).

I és que, a diferència de tots els actuals agregats a Estac —*Escós* en el fons de la vall, *Mencui* remotísim, *Arcalís* a la serra del vessant oposat— *Estac* és el ⁴⁰ més accessible, a la vista, no gaire enlaire, de tots els qui puguen riu amunt; això, que era un mal en les èpoques revoltes de l'E. Mj., ha fet que cresqués sobradament, en els últims segles, allò que abans no serien més que alguns cortals de pastors, que aprofitaven l'herbam abundant en aquells amples vessants (moltes hectàrees de tal ús en el te. d'Estac: *Enc. Cat.*). Per això en el *DECat* III, 732a51, ja proposo veure-hi un derivat de l'arrel d'*estaca* i *estacar*.

De fet, en la forma *estac* ja es troba en ús apel·latiu, en llocs ben propers: a Alós d'Àneu 'cadena de ferro per encadenar bèsties', 'travessar de fusta per fermar els bovins a la grípià', id. de ferro a La Maçana d'Andorra. En realitat això és la prolongació d'una àrea occitana, que en el vessant pirinenc oposat a aquests llocs, es desplega vastament a l'O. i NE. i dret al Nord d'Estac: *estac* «chaîne d'étable, souvent gros collier de bois pour attacher au râtelier»: al llarg de la llenca llgd.-gascona de l'Arieja, HGr., Tarn-et-G, ⁵⁵ més el Lot-et-G, sencer, i una zona gascona contigua de 14 punts cama ací-allà límit Gironde-Landes, fins a